

Nosik A.A.

**ДА ПЫТАННЯ АБ ДЫФЕРЭНЦЫЯЦЫІ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ ПА
БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ НА 1 І 2 КУРСАХ МЕДЫЦЫНСКІХ ВНУ**

Беларускі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт

Мінск, Беларусь

Анотацыя. У артыкуле закранаюцца пытанні, звязаныя з вывучэннем медыцынскай тэрміналогіі на беларускай мове. Асноўная ўвага надаецца спецыфіцы адбору вучэбнага матэрыялу з улікам курса і спецыяльнасці. Прыводзяцца прыклады і даюцца розныя варыянты вырашэння вылучаных праблем.

Ключавыя словы: медыцынская тэрміналогія, беларуская мова, ВНУ.

Nosik A.A.

**TO THE QUESTION OF DIFFERENTIATION OF EDUCATIONAL
MATERIAL IN THE BELARUSIAN LANGUAGE IN THE 1st AND 2nd
COURSES OF MEDICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

Belarusian State Medical University

Minsk, Belarus

Abstract. The article deals with issues related to the study of medical terminology in the Belarusian language. The main attention is paid to the specifics of the selection of educational material according to the course and specialty. It contains some examples and offers various options for solving the selected problems.

Keywords: medical terminology, Belarusian language, universities.

Беларуская мова ў медыцынскай ВНУ – гэта тэарэтычны курс, накіраваны на засваенне беларускай мовы ў прафесійным аспекце. Ажыццяўленне вербальных зносін у афіцыйнай сферы, якое прадугледжвае веданне як агульнаўжывальнай, так і вузкаспецыяльнай тэрміналагічнай лексікі, папярэдне патрабуе мэтанакіраванага выкарыстання розных відаў творчых прац па развіцці маўлення: пераказу, перакладу, сачынення.

Як вядома, вучэбны матэрыял – гэта педагагічна правільная, мэтазгодная сістэма, якая цалкам падлягае завсаенню студэнтамі. Сярод асноўных патрабаванняў да зместу вучэбнага прадмета ў ВНУ вылучаюцца наступныя:

- адпаведнасць сучаснаму стану і перспектывам развіцця адпаведнай галіны навукі і характару будучай працы;
- правільная арганізацыя выхаваўчага працэсу пры падрыхтоўцы кваліфікаванага спецыяліста;
- наяўнасць кампанентаў, якія садзейнічаюць інтэлектуалізацыі працы будучых спецыялістаў у адпаведнасці з абранай прафесіяй.

Вывучэнне прафесійна арыентаванага курса беларускай мовы базіруецца на выкарыстанні падручнікаў, аўдыя- і відэаматэрыялаў, прэзентацый, электронных сродкаў навучання. Традыцыйныя крыніцы (дапаможнікі, падручнікі, лекцыі, слоўнікі) даюць магчымасць навучыцца фармуляваць свае

выказванні ў акадэмічным стылі, суадносіць раней засвоеныя веды з новай навуковай інфармацыяй і такім чынам захоўваць прынцып пераемнасці і паслядоўнасці ў навучанні.

Бесперапынны рост запатрабаванасці і распаўсюджанасці тэхнічных вынаходніцтваў, мабільных прыстасаванняў, партатыўнай тэхнікі патрабуе распрацоўкі электронных адукацыйных праграм і сістэматызацыі вучэбнага матэрыялу ў адпаведнасці з новымі формамі. Так, напрыклад, актыўнае выкарыстанне электронных вучэбна-метадычных комплексаў забяспечвае даступнасць электронных вучэбнікаў, дапаможнікаў, баз дадзеных, банкаў тэставых заданняў, спрашчаючы тым самым пошук неабходнай тэрэтычнай інфармацыі. Акрамя таго, гэта забяспечвае эканомію часавых і матэрыяльных рэсурсаў за кошт магчымасці захавання вялікай колькасці вучэбна-метадычнай літаратуры ў пастаянным доступе, а таксама паскарае працэс кантролю (як бягучага, так і выніковага) і ацэнкі ступені засваення прадмета.

Некаторыя сучасныя даследчыкі схіляюцца да меркавання, што пры вызначэнні лагічнай структуры і зместу вучэбнага матэрыялу неабходна прааналізаваць “тыя праблемы, якія вывучаюцца імі [студэнтамі – *заўв. аўт.*] па профілях іх будучых спецыяльнасцей, і тых светапоглядных, сацыяльна-эканамічных і грамадска-палітычных праблем, з якімі яны сустракаюцца ў паўсядзённым жыцці: навуковасць адукацыі, сувязь тэорыі з практычнай дзейнасцю; прафесійная мабільнасць; сістэмнасць навучання; нагляднасць навучання” [1].

Спецыфіка засваення вучэбнага матэрыялу выражаецца, галоўным чынам, у наяўнасці або адсутнасці перапынку ў вывучэнні беларускай мовы (пры ўмове адсутнасці штодзённай камунікацыі па-беларуску і выключна рускамоўным навучанні) і аб’ёме папярэдняй падрыхтоўкі па спецыяльных дысцыплінах.

Так, напрыклад, адаптацыйныя паказчыкі, якія заключаюцца ў магчымасці пераходу на беларускую мову падчас камунікацыі на занятках, здольнасці прымяняць правілы са школьнай праграмы пры вывучэнні новага, больш ускладненага матэрыялу (пераклад вузкаспецыяльных тэрмінаў і іх азначэнняў), больш высокія на 1 курсе. Аднак, непрацяглы тэрмін папярэдняга навучання ў ВНУ, які не дазваляе ахапіць вялікі аб’ём тэрміналогіі, звужае магчымасці ўключэння клінічных тэрмінаў у пэўныя віды заданняў. У сваю чаргу, на 2 курсе засваенне тэрміналогіі адбываецца больш паспяхова, што з’яўляецца вынікам азнаямлення з больш шырокім дыяпазонам тэрмінаэлементаў, і ў той жа час ускладняецца перарывістасцю ў вывучэнні беларускай мовы.

Назіранні паказалі, што найбольш распаўсюджанымі памылкамі ў работах студэнтаў з’яўляюцца граматычныя: памылковае напісанне склонавых канчаткаў назоўнікаў (Р.скл. – *чэрапу, арганізму*; М.скл. – *на ўзроўне, па абласцям, аб старэнне*; Т.скл. – *тэраталогіей, анатоміей*), канчаткаў назоўнікаў у множным ліку (*утварэння, выроўдства, зрушэння*); неўласцівыя для беларускай мовы формы дзеепрыметнікаў (*сустракаючыся, маючыя, выконваючыя, паражваючыя*); няздольнасць адрозніваць дзеепрыслоўі ад дзеепрыметнікаў, а таксама замена іх прыметнікамі, дзеясловамі ці даданымі сказамі пры адсутнасці ў гэтым патрэбы (*расположенная – якая размешчана* (замест *размешчаная*);

проникающий – пранікаючы (замест які пранікае); распределив – які размеркаваў (замест размеркаваўшы); останавливая – які спыняе (замест спыняючы), начиная – які пачынае (замест пачынаючы)). Галоўнай прычынай падобных адыходаў ад правіл з’яўляецца ўплыў рускай мовы з прычыны яе істотнай перавагі ў паўсядзённым практычным выкарыстанні.

Улік дадзеных акалічнасцей дазволіў выпрацаваць найбольш эфектыўныя падыходы да вывучэння прафесійнай лексікі, якія ўяўляюцца цесна звязанымі з задачамі вывучэння тэрміналогіі, а менавіта:

- засвоіць асноўныя правілы арфаграфіі і граматычныя нормы, неабходныя для афармлення пісьмовай мовы, у тым ліку дакументацыі;
- навучыцца чытаць медыцынскія тэксты з захаваннем нормаў беларускай літаратурнай мовы (арфаэпічных, акцэнталагічных);
- умець утвараць тэрміны з грэчаскімі і лацінскімі тэрмінаэлементамі па зададзеным значэнні;
- умець тлумачыць (вылучаць) значэнне тэрміна з яго пачатковых і канцавых тэрмінаэлементаў;
- выпрацаваць навыкі перакладу тэрмінаў (аднаслоўных і шматслоўных) з рускай мовы на беларускую (без слоўніка) з захаваннем семантычнай цэласнасці.

Такім чынам, шэраг пералічаных праблем паказвае, што змест курса павінен вытрымлівацца ў кірунку вывучэння асноў анатама-гісталагічнай тэрміналогіі пасродкам тэкставых заданняў. Матэрыялы павінны змяшчаць звесткі аб будове цела чалавека і асобных органаў, узаемаадносінах органаў адзін з адным, сувязі паміж будовай і функцыямі органаў, а таксама некаторых анамаліяў будовы і развіцця органаў. На падставе ўжо засвоеных тэрмінаэлементаў адбываецца паступовае ўвядзенне клінічнай тэрміналогіі. З улікам папярэдняга вывучэння курса лацінскай мовы прадстаўляецца магчымасць засваення прынцыпаў утварэння і напісання тэрмінаў на беларускай мове.

Літаратура

1. Коростелев, А.И., Коростелева, О.Н. Процесс обучения, содержания учебного материала и методы обучения в сельскохозяйственном вузе. // Успехи современного естествознания. – 2001. – №3 – С. 50–53. URL: [https:// natural-sciences.ru/article/view?id=10985](https://natural-sciences.ru/article/view?id=10985). (Дата звароту: 17.05.2022)